

[illegible] 1895.

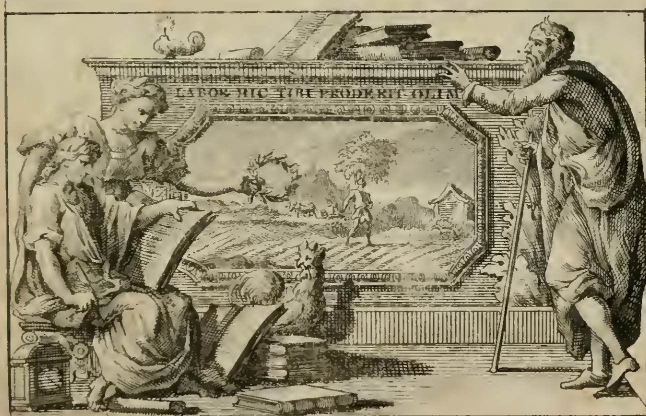
EMBLEMATA
SELECTIORA.

TYPIS

ELEGANTISSIMIS EXPRESSA,

NEC NON

Sententiis, Carminibus, Hiſtoriis ac Proverbiis, ex ſcriptoribus cum ſacris tum profanis, antiquis & recentioribus, illuſtrata.

Sumptibus Authoris & veneunt

AMSTELÆDAMI,

Apud FRANCISCUM vander PLAATS.

MDCCIV.

AD LECTOREM.

On ego, sicut Citharœdi quondam suas prælusiones populo confluenti dabant. Tibicines τὸ ἐνδύσιμον ordiebantur, Choraulæ Musici ante cantum in nabliis præludio, ut Theocritus vocat, διαδρύπτεσθαι solebant, te LECTOR BENEVOLE in limine morabor. Hujus generis libri quot hoc sæculo prodiere, juxta mecum nosti; tanto quidem gratiores, quanto aptiores ad usum vitæ quotidianæ. Nec mirum; figuræ typis expressæ gratiam quandam addunt, & singulæ unico momento repræsentant, quod vix integro volumine dici posset. Nova autem & vetera hic apposui, quæ si compillasse me aliquis dixerit, nihil refert, si modo bona compilaverim. Nec enim aranearum textus ideo melior, quia ex se fila gignunt, nec meus quoque vilior, quia ex aliis instar apis libo. Bracteatam vero eloquentiam & è pelvi fugorem aliis relinquo: ampullas non fundo, locos Rhetoricos non tracto, numeros non sector, denique conciones

non inſcribo, nec partes Tullianas mihi ſumo. Alii meros flores loquantur, alii folia & inutiles ramos diffundant: tu mi Lector ſi fructum legeris, optimam partem elegeris. Pleraque tamen congeſta è ſcriptoribus cum ſacris tum profanis, Philoſophis & Poëtis, trita nonnunquam, ſi quis cauſetur, reponam vulgatum illud: *Nunquam ſatis dicitur, quod nunquam ſatis diſcitur.* Zoilos autem, Momos, Maſtigophoros, & ſimilis farinæ homines minime curo, ſiquidem probe novi, promtius eſſe omnibus judicare quam facere, & de caſtrenſi munimine, pericula ſecundo vultu conſpicere. Optime ſane Sedulius: *Proferant ſua, qui carpere nituntur aliena.* Et Martialis:

Carpere vel noli noſtra vel ede tua.

EMBLE-

TUTAM ME COPIA FECIT.

In medio luxu ſecuram degere vitam;
Haec, ſiqua in terris, vita beata mihi eſt.

VEILIG IN WEELDE.

Die mag zich recht gelukkig noemen,
Die veilig prykt in weelden bloemen.

EMBLEMATA SELECTIORA.

I.

TUTAM ME COPIA FECIT.

In medio luxu ſecuram degere vitam;
Hæc ſiqua in terris, vita beata mihi eſt.

SI cuipiam contingat, dum res ſecundæ ſunt, pacatam atque tranquillam vitam degere, non eſt profecto, quod ſibi amplius à Deo petendum in terris putet. Nam, ut ait Cicero, *nihil homini magis optandum, quam proſpera, æqualis, perpetuáque fortuna, ſecundo vitæ ſine ulla offenſione curſu.* Tamen cum illud plane divinum ſit, rebus omnino non moveri, nec quicquam ſibi adverſum pati, tranquillam, felicem, atque ſecuram vitam is degere recte dicetur, qui nullius mali ſibi conſcius, ſe ſuaque omnia illi committit, qui novit ſuis cultoribus congrue profutura præſtare. Felicem vero qui ſe jactet, quod deliciis affluat, cum interim peccatum ſit in conſcientia; & ſecurum, quod ſibi ab aliis nihil timeat, cum vel a ſe ipſo ſatis habeat timendum, is profecto mihi non ſapere ſed plane

Ad Quir. poſt reditum.

desipere videtur. Etenim voluptas semper habet famem sui, & transacta non satiat. *Mens*, inquit Bernhardus, *assueta deliciis, nec exculta disciplinæ sarculo, multas contrahit sordes.* Et Chrysostomus: *Centum, si placeat, annos demus deliciis, adde & alios centum; si libet, insuper decies centum; quæ erit ex his ad æternitatem compensatio? Nonne tempus vitæ hujus, quo deliciis frui videmur, quasi noctis unius somnium?* Securus autem nemo debet esse, cum a se ipso securus non sit. *Sæpe enim* (verba sunt Gregorii) *quem tentationis certamen superare non valuit, sua deterius securitas stravit.*

In quadam ep.

De repa-rat. lapf.

In moral.

II. SUBI-

SUBITO MUTABILE COELUM EST.

Quae nunc puppis arat coelo tranquilla ſereno
Aequora, mox ventis obruiturque mari.

'T KAN SCHIELYK VERKEEREN.

De zon die 't ſchip vol gunst beſtraald,
Door ſtorm het hoofd haast onderhaald.

II.

SUBITO MUTABILE COELUM EST.

Quæ nunc puppis arat cœlo tranquilla ſereno
Æquora, mox ventis obruiturque mari.

SEcundis moderate gaudendum. Nam, ut ait Seneca: *Neminem eo fortuna provexit, ut non tantum illi minetur, quantum promiſit.* Subito mare vertitur, ac eodem die, ubi luſerunt navigia, ſorbentur. Inquieta ſemper felicitas, quæ ſtare loco neſcit, & ſpecie, dum videtur blanda, mentitur. Hinc illud Ciceronis: *O Fallacem hominum ſpem, fragilémque fortunam, & inanes noſtras cogitationes, quæ in medio ſpatio ſæpe franguntur, & corruunt: & ante in ipſo portu obruuntur, quam portum conſpicere potuerunt.* Etenim ut ait Comicus: *Ep. XXIV.* *Lib. de Orat.*

Τὰ θνητὰ πάντα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει.
Mutantur humana vario modo omnia.

Et Seneca: *In Thyeſt.*

Nemo tam Divos habuit faventes,
Proſpera ut poſſit ſibi polliceri:
Res Deus noſtras celeri citatas
Turbine verſat.

In Phorm. Quamobrem optime non minus quam veriſſime Terentius:

- - - Omnes cum ſecundæ res ſunt, tum maxime
Meditari ſecum oportet, quo pacto adverſam ærumnam
ferant.

IV. ad Herenn. Idem ille, quem modo dixi, Cicero: *Sapienter cogitant, qui temporibus ſecundis caſus adverſos reformidant.*

Exemplum illuſtre præbuit Epaminondas, qui cum alias ſolitus eſſet uncto corpore, hilarique vultu prodire in publicum, poſtridie ejus diei, quo feliciter pugnatum eſt in Leuctris, proceſſit ſqualidus ac ſubmiſſus. Amicis autem ſciſcitantibus, ecquid illi moleſtum accidiſſet: *Nihil,* inquit, *ſed heri ſenſi plus æquo mihi placuiſſe: ejus gaudii intemperantiam hodie caſtigo.* Adeo metuit arrogantiam vir Bæotus ac militaris, & nos non idem faciemus, quoties ſecunda fortunæ aura res nobis ſuccedunt?

III. ADEO

ADEO À TENERIS ADSUESCERE MULTUM EST.
Sis licet usque potens, Natura, evertere mores
Consuetudo tuos ast aliquando valet.

DE OPVOEDING IS VAN GROOT VERMOGEN.
Zoo als men winde en huis-hond wende,
Men haast uit hunne driften kende.

III.

ADEO A TENERIS ASSUESCERE MULTUM EST.

Sis licet usque potens natura, evertere mores
Consuetudo tuas ast aliquando valet.

LYcurgus is, qui Lacedæmoniis leges condidit, cum conaretur cives suos à moribus præsentibus ad temperantiorem vivendi rationem traducere, eosque virtutis & honesti studiosos reddere (nam erant corrupti deliciis) duos educavit catulos eodem patre eademque matre progenitos, quorum alterum passus est domi delicatioribus vesci cibis, alterum eductum venatibus exercuit. Dein cum ambos produxisset in forum, posuit illic spinas, simul & escas aliquas delicatiores, mox emisit leporem: cum igitur uterque raperetur ad assueta, alter ad escas, alter leporem invaderet: *Nonne videtis*, inquit, *cives, duos catulos, cum ejusdem sint generis, tamen ob diversam educationem admodum dissimiles inter sese evasisse, plusque ad honestum momenti habere exercitationem quam naturam.* Sunt qui dicant ab illo productos catulos, non quidem ex iisdem parentibus natos, sed quorum alter esset ex ignobili canum genere, qui aluntur ad ædium custodiam, alter ex his qui aluntur ad venandum. Deinde qui erat ex ignobiliori genere exercuit ad venatum, alterum qui erat ex præstan-

ſtantiore genere tantum deliciis exercuit. Jam cum uterque ferretur ad ea quibus aſſueverat, atque hoc pacto palam omnibus feciſſet Lycurgus, quantum inſtitutio valeret, tum ad meliora, tum ad deteriora, dixit: *Proinde ne nobis quidem ô cives nobilitas, quam miratur hominum vulgus, ductumque ab Hercule genus, profuerit, niſi ea geſſerimus, per quæ ille mortalium omnium clariſſimus ac generoſiſſimus exſtitit, ac per omnem vitam quæ honeſta ſunt & diſcamus & exerceamus.* Reperit vir ingenioſus viam, qua multitudini philoſophicis rationibus non ſatis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret. Quod autem ille fecit in civitate, hoc cuique patriſamilias in ſua domo, cuique moderatori in ſuo grege faciendum eſt. Nam quanquam res efficax eſt natura, potentior tamen eſt inſtitutio, quæ malam naturam corrigit & vertit in bonam.

IV. REI

REI DOMESTICAE CURA, AMPLISSIMA UXORI GLORIA.

Hanc ſat magnificam ſibi palmam vindicet uxor,
Vt curet gnavà ſedulitate domum.

HUISLYKHEID IS 'T VROUWEN KROON CIERAAD.

Wat kroon zoo ... een vrouw te cieren,
Als 't neerstig vreedzaam huis beſtieren!

IV.

REI DOMESTICÆ CURA, AMPLISSIMA UXORI GLORIA.

Hanc ſat magnificam ſibi palmam vindicet uxor,
Ut curet gnava ſedulitate domum.

Γυναικὶ κόσμος ὁ τρόπος, κὀυ κρυσία, inquit Comicus: *Mores mulierem decorant, non monilia:* quo cum convenit Crates: *Mulier non ornatur auro, neque purpura, neque ſmaragdis, ſed iis quæ vim & ſpeciem addunt honeſtatis.* Hinc illud Pauli: *Velim igitur, mulieres ſeſe ornent non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel veſte prætioſa, ſed bonis operibus, non detrahentes, ſed fideles in omnibus.* Laudatur autem proba præcipue ab induſtria & verecundia: *Mulier ſapiens*, ait Salomon, *ædificat domum ſuam, & fortis oblectat virum ſuum, & annos vitæ illius implebit in pace.* Simile eſt, quod habet Græcus:

1 Tim. II. & III.

Prov. V.

Γυνὴ γὰρ ὄικῳ πῆμα καὶ σοτηρία.
Uti exitium uxor, ita & ſalus ædibus.

Vulgatum jam dudum:

Γυνακὸς ἐσθλῆς ἐςι σώζειν οἰκείας.
Quæcunque mulier eſt proba, hæc ſervat domum.

Notum illud quoque Virgilii: *Lib. VIII. Æneid.*

- - - *Seu*

- - - - - Seu fæmina primum,
Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerva
Impositum, cinerem & sopitos suscitat ignes:
Noctem addens operi, famulas ad lumina longo
Exercet penso; castum ut servare cubile
Conjugis & possit parvos educere natos.

Ecclef. XXVII. Talem qui possidet, inchoat possessionem. Adjutorium secundum illum est, & columna, ut requies.

DAT CUNCTA MOVERI.

Ovid. lib. II. de art. amandi.

Dum vires annique sinunt, tolerate labores:
Jam veniet tacito curva senecta pede.

Cap. X. v. 30. Optime Syrach: *Melior est operatur & abundat in omnibus, quam qui gloriatur & eget pane.* Nam ut ait Re- *Prov. XIV.* gum sapientissimus: *In omni opere bono erit abundantia, ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.* Ad *Bernh. in Doctrina.* opus autem cum veneris, ita temperabis, ut solicitudo operis agendi animum tuum ab iis, quæ Dei sunt, non avertat.

V. LEN-

LENTO GRADU ITUR SECURÈ.

Festina lentè. Cui praeceps profuit unquam
Cursus? at interitum saepiùs ille dedit.

DIE LANGZAAM GAAT, GAAT ZEEKER.

Wie veiliglyk zich wil gedragen,
Moet nimmermeer te schielyk jagen.

V.

LENTO GRADU ITUR SECURE.

Festina lente. Cui præceps profuit unquam
Cursus? at interitum sæpius ille dedit.

PRoverbium hoc, *Festina lente*, non invenustam ænigmatis speciem præ se fert: propterea quod constat verbis inter sese pugnantibus. Vim autem & sententiam si æstimes, quam hæc tam circumcisa vocum brevitas in se complectitur, quam sit fœcunda, quam gravis, quam salutaris, quam ad omnem vitæ rationem late patens, profecto facile decesseris in hanc sententiam, ut in tanto Proverbiorum numero non arbitreris ullum aliud esse perinde dignum, quod omnibus incidatur columnis: quod pro templorum omnium foribus describatur, & quidem aureis notis: quod in principalium aularum valvis depingatur: quod primatium insculpatur annulis: quod regiis in sceptris exprimatur, denique quod omnibus ubique monumentis repræsentetur, propagetur, & celebretur. Etenim, uti mola justo velocius circumacta, facile flammas concipit: ita qui nimium festinat, operam sæpe perdit. Imprimis principis vel semel præcipitatum consilium, Deum immortalem! quantas tempestates nonnunquam excitat, quantas rerum humanarum ruinas secum trahit: cum contra maturitas quædam ac moderatio, simul ex vigilantia lenitudinéque temperata, ut neque per temeritatem quicquam faciat pœnitendum, neque per socordiam quicquam prætereat, quod ad Reipub. commodum pertinere videatur, felicitatem adferat, haud quaquam ipsis

imperii terminis circumſcribendam, ſed & undique longe lateque ad finitimos populos dimanantem. Trifariam vero uti licebit hoc Proverbio: primum ſi quando admonebimur, diutius deliberandum, quam aggrediamur negocium: poſteaquam ſtatuimus, tum velociter peragendum: nam ut ad conſultandi moram pertineat ancora, ita ad conficiendi celeritatem delphinus. Huc pertinet illud Salluſtianum: *Antequam incipias, conſulto: & ubi conſulueris, mature facto opus eſt.* Alter uſurpandi modus erit, cum admonebimur affectus animi, veluti rationis habenis reprimendos eſſe. Siquidem Plato animum hominis in tres partitus partes, rationem, iracundiam, concupiſcentiam, in hoc Philoſophiæ ſummam ſitam eſſe putat, ſi affectus pareant rationi non aliter quam regi: cui quidem ob id ipſum ſedem in cerebro, velut in arce datum exiſtimat. Tertia utendi ratio erit, cum admonebimur, in omni negotio vitandam præcipitem celeritatem; quod vitium quibuſdam ingeniis peculiariter inſitum eſt, ut illis in omni re quantulacunque mora longa videatur. Hujuſmodi feſtinationis comites eſſe ſolent error & pœnitentia juxta verſiculum apud Græcos celebrem:

Multis malorum cauſa eſt præcipitantia.

His occinendum nobile illud Catonis dictum: *Sat cito, ſi ſat bene:* cujus mentionem fecit divus Hieron. ſcribens ad Pammachium in hæc verba: *Scitum eſt illud quoque Catonis: Sat cito, ſi ſat bene, quod nos quondam adoleſcentuli, cum à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, riſimus.*

VI. ME-

MEDIUM TENUERE BEATI.

In medio fixisse gradum, pulcerrima virtus:
Vltra tendentem certa ruina manet.

MIDDELMAAT HEEFT VASTE STUTTEN.

Wie hooger klimt als middelmaat,
Heel licht door topzwaarte overslaat.

V I.

MEDIUM TENUERE BEATI.

In medio fixisse gradum, pulcherrima virtus:
Ultra tendentem certa ruina manet.

NImis alta qui petunt subito sæpe casu temeritatis suæ pœnas luunt. Optimum in re qualibet mensura, neque quicquam tentandum ultra vires modumque: quod ita extulit Hesiodus:

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
Mensuram serva, modus in re est optimus omni.

Idem fere habet Plautus in Pœnulo:

Modus omnibus in rebus, soror, est optimus.

Horatius dixit:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Huc pertinent varia Apophthegmata, quorum primum maxime celebratum, & olim pro foribus templi Delphici ab Amphyctionibus inscriptum, γνῶθι σεαυτὸν, *Nosce te ipsum.* In quo quidem Proverbio modestiæ mediocritatisque commendatio est, ne nobis vel majora, vel etiam indigna sequamur. Quam sententiam ita complexus est Pindarus: θνητὰ θνητοῖς πρέπει: *Mortalia mortales decent.* Alterum est illud Porphy-

phyrion: *Intra tuam pelliculam te contine ;* quo vetamur obliti ſortis noſtræ, majora conari, quam pro noſtra facultate. Sumptum id, meo judicio, ab aſino illo Cumano, quem Apologi fabulantur, adaptaſſe ſibi leonis exuvium, atque ita ſeſe ad tempus pro leone geſſiſſe; donec agnitus, & magno omnium riſu aliena pelle exutus, fuſtibus ad necem cæderetur. Tertium eſt, μηδὲν ἄγαν, *Ne quid nimis :* quod Diogenes Laërtius Pythagoræ adſcripſit: Ariſtoteles Bianti; alii Thaleti, alii rurſum Soloni.

Rectius ego puto, quod ſint mediocria cuncta.

Quartum eſt: *Dimidium plus toto.* Hoc ænigmate proverbiali iterum commendatur aurea mediocritas. Plato: *Nonne quod ignoraverint Heſiodum rectiſſime dicentem, dimidium ſæpe numero plus eſſe quam totum, videlicet cum totum accipere noxium fuerit, dimidium autem moderatum.* Ad eundem modum enarrant Heſiodi interpretes: in toto ſignificatam eſſe τὴν πλεονεξίαν, in dimidio τὴν ἰσότητα. Siquidem qui dimidio contentus eſt, is medio conſiſtit: contra quiſquis ad totum uſque progreditur, is mediocritatem prætergreſſus, ad extremum perveniat oportet. Cætera ſuperſedeo.

Lib. III. de leg.

VII. PRE-

PREMIMUR PONDERE QUISQUE SUO.

Nil non mole aliqua fecit Natura gravatum:
Mortales premimur pondere quisque ſuo.

ELK DRAAGT ZYN EIGEN LAST.

Wat menſch dien eigen last niet drukte,
Wiens nek niet vaak voor't ſlaafjuk bukte?

VII.

PREMITUR PONDERE QUISQUE SUO.

Nil non mola aliqua fecit Natura gravatum:
Mortales premimur pondere quisque suo.

EJusdem fere argumenti est quod vulgo dicitur:

- - - *Nihil est ab omni parte beatum.*

Nam quanquam aliena nobis, nostra sæpe plus aliis placent; tamen nulla est fortuna, quæ non admixtum habet aliquid infortunii, nulla felicitas, quæ non quodammodo est infelix, nullus in terris status, qui non aliqua ex parte calamitosus. *Bonum invenire Demea nullum potes, admixta cui non aliqua portio mali*, ut ait ille: aut si mavis Græce:

οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ;
Εἶναι δ᾽ ὑπόλαβε καὶ σε τῶν πολλῶν ἕνα.
Beatus omni ex parte nullus uspiam,
Unum esse de multis putato te quoque.

Regna, imperia, honores, nobilitas, divitiæ, opes, & quæ sunt alia iis similia, nemo unquam mortalium sine dolore possedit. Vita scilicet, quam vivimus, laboriosa, plena miseriis, obsessa calamitatibus, in qua finis alterius mali gradus est futuri. *Prospera hujus mundi*, inquit Augustinus, *asperitatem habent veram, jucunditatem falsam*, *Epist. XXXVI.*

certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem. Recte itaque Cicero: *Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati simus conditione, vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus.*

Ep. Fam. V.

Simile est quod habet Terentius in Phormione:

Quod sors feret, feremus æquo animo
- - - *Istuc viri est officium.*

VIII. SUUM

SUUM CUIQUE TRIBUE.

Aequum, cerne, levi momento diſtat iniquo:
Ad leges aequi dirigat omne manus.

IN ALLES IS D'EVENAAR TE HOUDEN.

Die menſch heeft wis 't geruſtſte leeven,
Die elk naar recht het zyn kan geeven.

VIII.

SUUM CUIQUE TRIBUE.

Æquum, cerne, levi momento diſtat iniquò:
Ad leges æqui dirigat omne manus.

RECte monet Syrach: *Pro juſtitia agonizare pro anima tua uſque ad mortem, certa pro juſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.* Etenim qui operatur juſtitiam, ipſe exaltabitur. *Juſtitia juſti*, inquit Propheta, *ſuper eum erit, & impietas impii ſuper eum erit.* Eſt autem juſtitia, quæ nihil alienum vindicat, quæ ſuum cuique tribuit, quæ negligit propriam utilitatem, ut ſervet communem æquitatem. Hæc omnium domina atque regina virtutum. Nam ſine prudentia plurimum valebit juſtitia, ſine juſtitia autem nihil valebit prudentia. *Juſtitiæ*, inquit Cicero, *ex qua una virtute viri boni nominantur, maximus ineſt ſplendor; neque tantum homini ſolitario, atque in agro vitam degenti neceſſaria eſt; ſed eis etiam qui vendunt, emunt, conducunt, locant, contrahendiſque negotiis implicantur, ad rem gerendam: tantaque ejus vis eſt, ut nec illi, qui ſcelere & maleficio paſcuntur, poſſint ſine aliqua juſtitiæ particula vivere.* Ex Indis, qui Pedalii vocabantur, nil fere aliud in ſacrificiis à Diis immortalibus petebant, quam juſtitiam, rati,

Cap. IV.

Ezechiel. XVIII.

1. De leg.

Ex Stobæo Cœlius lib. XXI.

ti, ſe omnium facile virtutum compotes futuros, ſi vel hanc unam eſſent conſecuti. Sed quoniam Juſtitia eſt unicuique ſuum tribuere, tribuendum igitur, ut habet Anſelmus, *majori reverentiam, pari concordiam, minori diſciplinam, Deo obedientiam, ſibi ſanctimoniam, inimico patientiam, egeno operoſam miſericordiam.* Optime Græcus:

In lib. Cur Deus homo.

Δίκαιος ἴσθ', ἵνα καὶ δικαίων δὴ τύχῃς.

Sis æquus, æqua conſequaris ut itidem.

IX. ME-

METUE SUBLIMIA.

Stas in praecipiti, qui ſceptro inniteris; illinc,
Ni circumgeſtes lumina mille, rues.

STEILTE IS GEVAARLYK.

Wie op den Ryks ſtaf 't lyf wil wagen,
Moet zich voor al voorzichtig dragen.

IX.

METUE SUBLIMIA.

Stas in præcipiti, qui ſceptro inniteris; illinc
Ni circumgeſtes lumina mille rues.

JAm dudum experientia comprobatum, quam verum ſit illud quod habet Seneca in Hippolyto:

Fraus ſublimi regnat in aula.

Sæpe enim videmus, nonnullos Principum favore & gratia eo uſque provectos, ut ſibi omnia tuta, nec quicquam in terris timendum arbitrentur: cum interea in ſummo dignitatis faſtigio fulgentes, arrogantes ac cœci, nec ſibi ſatis caventes, repente ad infima detruſi, ſuo ipſi exemplo diſcunt, nihil tam excelſum, nihil tam fortunatum, quod non merito ſit ſuſpectandum. Etenim ut Coloſſi, ſeu ſtatuæ male libratæ ſæpius ſubvertuntur, ita & nimius honos evertit multos: & ut in rerum natura, quæ ſpectatiſſime florent, celerrime marceſcunt, ut roſæ, lilia, violæ, cum alia durent, ita in hominum vita, quæ florentiſſima ſunt, citiſſime vertuntur in diverſum.

Quem dies vidit veniens ſuperbum,
Hunc dies vidit fugiens jacentem.

Exemplum illuſtre præbuit Beliſarius, quondam imperii

gloria, principum amor, civium decus; ſubito tamen ac temporis momento ex deliciis ad egeſtatem, ex triumphis ad funera, ex victoriis ad clades, ex honoribus an infamiam traductus.

Optime igitur Artaxerxis gener, cum irato rege rejectus & condemnatus eſſet: *Quemadmodum*, inquit, *ſupputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc unum tantum poſſunt ponere; ſic Regum amici nunc quidvis pollent, nunc nihil.*

X. PLA-

PLANIORA SUNT COMMODIORA.

Ne nimium ad ſcendas, non ſunt ſublimia tuta:
Quae minus eſt praeceps, aptior illa via.

DE MINSTE STEILTE GEMAKKELYKST.

Het Slekje dat zyn huys mee draagt,
De minste ſteilte 't beſt behaagt.

X.

PLANIORA SUNT COMMODIORA.

Ne nimium adſcendas; non ſunt ſublimia tuta:
Quæ minus eſt præceps aptior illa via.

IN re qualibet ſpectandum ſemper quid vires noſtræ poſſunt. Stultum eſt tentare, quod efficere nequeas. *Omnis actio*, inquit Cicero, *vacare debet temeritate & negligentia:* temeritate, ne quicquam tibi aſſumas, quod facultatem & conditionem tuam excedit: negligentia, ne ab opere & labore deſiſtas, ſed aſſidue progrediendo, & commodiorem viam ſequendo, ad metam tendas. Montem licet altiſſimum conſcendes, ſi prudenter agendo, eam inſiſtis viam, quæ minus præceps, minus quoque moleſta & periculoſa ſit: cum contra ardua, ignota atque aſpera petendo, non tantum nihil proficis, ſed & ſæpe magnis paſſibus in præcipitium ruis. Recte igitur, quiſquis eſt, dixit: *Quanto majus ſit, quod obverſatur periculum, tanto major debet eſſe cautela.* Notum illud quoque Comici.

Ἀγαθὸν μέγιϛον ἡ φρόνησις ἐϛ' ἀεί.
Prudentia bonum ſemper eſt quam maximum.

Auguſtinus ait: *Ubicunque fuerit prudentia, fruſtrantur univerſa contraria: ubi autem prudentia negligitur, omnia contraria dominantur.*

XI. LA-

LABORE ET COELI FAVORE.

Et Phoebo et manibus cultricibus exit in altum
Surculus: alterutro deficiente perit.

DOOR ARBEID EN ZEEGEN.

Den telg die's hemels glansch bestraalde,
Haast schaduwryk vol vruchten praalde.

X I.

LABORE ET COELI FAVORE.

Et Phœbo & manibus custricibus exit inaltum
Surculus; alterutro deficiente perit.

VEriſſime Græcus:

Τῆς ἐπιμελέιας δοῦλα πάντα γίγνεται.
Diligentiæ cuncta parere ſolent.

Hinc illud Maronis:

Labor improbus omnia vincit.

Nihil enim tam arduum, nihil tam excelſum, quod non labore & induſtria paretur; juxta vulgatum illud:

Laboribus divi omnia vendunt.

Cum contra:

- - - - *Nil ſine magno*
Vita labore dedit mortalibus. Horat. 1. Serm. 9.

Nec tamen quicquam efficies niſi favore divino, & fruſtra laborabis, niſi Deus opus benedicat. Quid enim ſi quis indefeſſus agrum colendo, ſibi fructus promittat haud pœnitendos, quid ſi ſurculum plantando eumque aſſidue rigando, arborem

expectet procerum, nisi numinis supremi clementia, cœlestis inquam gratia, ad hoc ipsum quod agit concurrat. Hinc illæ Platonicæ locutiones: *Si Deus concesserit: Deo favente; Deo volente.* Huc sane respexit Paulus, cum ait: *Non ille qui plantat est aliquid, neque qui rigat est aliquid; sed qui incrementum dat Deus.* Concluendum ergo nihil a Deo concedi absque labore: & contra nihil labore effici absque divino favore.

1 Cor. 11.

XII. FO-

FOVENTE COELO PROVENIUNT OMNIA.

Ridet ager, plenisque ſeges turgeſcit aristis,
Deſcendit coeli dum favor irriguus.

'sHEMELS INVLOED MAAKT ALLES VRUCHTBAAR.

Al 't aardryks vruchtbaarheid en kracht,
Word van des hemels gunst verwacht.

XII.

FOVENTE COELO PROVENIUNT OMNIA.

Ridet ager, plenisque seges turgescit aristis,
Descendit cœli dum favor irriguus.

QUicquid in terris utile ac beatum a Dei pendet clementia.

- - - - - Favor omnis ab alto
Defluit in terras.

Consentit Jacobus, cum ait: *Omnis donatio bona & omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Cap. 1. vers. 17.

Quo nihil esse potest nec fingi majus, ab omni
Corporea stans mole procul, tamen omnia fingens
Corpora, vel prorsus mutari nescia, vel quæ
Temporis anfractu longo labefacta fatiscunt:
Principium sine principio, fons unde bonorum
Effluit omne genus, naturæ rector ac auctor,
Omnia comprendens; at non comprensus ab ullo.
Nusquam habitans & ubique habitans, immobilis & dans
Assidue motum cunctis; a quo omnia, & in quem
Omnia, perquem etiam sunt omnia, semper eadem

Con-

Conditione manens, nullo mutabilis ævo:
Quo ſine nil pareret tellus, nil gigneret æquor.

Omnia igitur quibus fruimur bona tanquam Dei beneficia conſideranda ſunt. Hinc tritum illud: *A Jove principium.* Nam ut ait Poëta:

- - - - - *Nihil eſt mortalibus unquam*
Utilius quam cœleſtem ſanctèque pieque
Orando ſibi quærere opem & agnoſcere Divos.

XIII. FER-

FERTILIOR IMBRE RIGATUS AGER.
Irrorat terras pluvio dum Iupiter imbre,
Nil non in terris ſertilitate viget.

REEGEN BAARD ZEEGEN.
Die's hemels reegen mild beſproeid,
Ter voller bloei en grootheid groeid.

XIII.

FERTILIOR IMBRE RIGATUS AGER.

Irrorat terras pluvio dum Jupiter imbre,
Nil non in terris fertilitate viget.

DOcemur iſthoc emblemate, hominem, quanquam per ſe ineptus ſit ad bonum, tamen, cum irrigetur rore cœleſti, uberrimos edere fructus. Hinc illud Apoſtoli: *Omnia poſſum per eum qui me gratia confortat:* Per gratiam autem intelligimus primo Dei favorem ac benevolentiam, ex qua benefacit. Non quod affectus aliquis in Deo locum habeat, vel affectus analogum, ſed ex effectis Deo improprie tribuatur: quo ſenſu gratia & debitum opponuntur. Deinde ſignificat gratiæ effectum in nobis; donum Euangelicum, præſertim ſalutare. Denique ejus abundantiam intenſivam & extenſivam. Omnia conjuncta habet Lucas: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, quibus nos viſitavit oriens ex alto.* Vox autem ſumpta latiſſime, ut omnia comprehendat, quæ diximus, & Dei amorem & dona Euangelica, pro ratione diſpenſationis divinæ ſub N. nunc Teſtamento, omne illud complectitur, quod hominem aptum ac idoneum reddit iis producendis fructibus, quibus Deo gratus & acceptus, tandem aliquando conſequatur id

Cap. 1. verſ. 78.

ipſum, quod Dei bonitas ac clementia imprimis intendit. Neque enim nos ipſi quicquam valemus, ſed omne quod in nobis eſt bonum à Deo proficiſcitur: Deo inquam, cui proprium eſt miſereri, & qui ex ſe ipſo miſerandi ſumit materiam.

XIV. ABUN-

ABUNDANTIA GRATIAM POSTULAT.

Si tibi ſit coelo data dives copia rerum,
Auctori veniat gratia digna Deo.

OVERVLOED EISCHT DANKBAARHEID.

Gelukkig die door de overvloed,
Gebragt word tot het hoogſte goed!

XIV.

ABUNDANTIA GRATIAM POSTULAT.

Si tibi ſit cœlo data dives copia rerum,
Auctori veniat gratia digna Deo.

OPtima beneficiorum cuſtos eſt ipſa memoria beneficiorum, & perpetua confeſſio gratiarum. *Hunc maxime cultum,* inquit Galenus, *à nobis Deus exigit, non ut hecatombas taurorum illi ſacrificemus, ſed ut omnibus notum faciamus, quanta ſit ejus potentia, ſapientia & bonitas.* Danti enim nihil gratius ab accipiente rependi poteſt, quam ſi gratum habuerit, quod gratis accepit: nam ſpiritui gratiæ contumeliam facit, qui beneficium dantis grata mente non ſuſcipit. Hinc Epictetus: *Si quid mente valemus, quid nobis agendum, niſi ut Deum aſſidue celebremus, gratiarum actiones canamus, dum terram fodimus aut vertimus; ſeu laboramus, ſeu requieſcimus! Quas autem? Magnus Deus, qui hæc inſtrumenta dedit: Magnus, qui manus ipſas largitus eſt nobis: Magnus vero, qui tanta inſuper nobis beneficia contulit.* Pertinet huc illud Plauti: *Chryſoſt. in Matth.* *Pœnulo Act. V. 4.*

Diis eſt æquum gratias nos agere ſempiternas,
Cum noſtram pietatem approbant decorantque Dî immortales.

Pulcra eſt illa Ambroſii ſententia de fratre Satyro: *Nullum re-* *In Orat. fun.*

referenda gratia majus est officium. Quod si homini non referre, simile homicidii judicatum est: quantum crimen non referre Deo!

Exemplum præbent vel ipsæ aviculæ, quæ in Dei celebratione sunt assiduæ. Epictetus: *Si luscinia essem, facerem quod lucinia: cum autem homo rationalis sim, quid faciam? Laudabo Deum, nec cessabo unquam.*

Laudantur igitur Agesilaus, qui, quoties fortuna utebatur prospera, non homines præ se contemnebat, sed & Diis gratias habebat, teste Xenophonte: Socrates, qui pro frugibus Deo sacrificandum censuit: Populus Romanus, qui supplicationes Diis decrevit, quoties vel insigni aliqua calamitate liberatus, vel victoria insigni potitus esset.

XV. OMNIS

OMNIS FORMA CADUCA.

Ad radios primi floret rosa splendida solis;
At moriens flectit sole cadente caput.

GEEN SCHOONHEID BESTENDIG.

De roos van't morgen licht bescheenen,
Is vaak ter avond zon verdweenen.

XV.

OMNIS FORMA CADUCA.

Ad radios primi floret rosa splendida solis:
Ad moriens flectit sole cadente caput.

IN rerum natura quæ florentissima sunt, citissime vertuntur in diversum.

Forma bonum fragile est: quantumque accedit ad annos, Ovid. de art. II.
Fit minor: & spatio carpitur ipsa suo.
Nec semper violæ, nec semper lilia florent:
Et riget amissa spina relicta rosa.
Et tibi jam venient cani, formose, capilli:
Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.

In eundum fere sensum cecinit Seneca in Hercule Oeteo.

Ut alta sylvas forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus investit tepor:
At cum solutos extulit Boreas Notos,
Et sæva totas bruma decussit comas.
Deforme foliis aspicis truncis nemus:
Sic nostra longum forma percurrens iter,
Deperdit aliquid semper, & fulget minus:
Malisque minus est quicquid in nobis fuit
Olim petitum, cecidit.

 Simile

Eclog. IV. Simile quid habet Nemesianus:

Non hoc semper eris, perdunt & gramina flores,
Perdit spina rosas, nec semper lilia candent.
Nec longum tenet uva comas, nec populus umbras;
Donum forma brevis est, nec sibi commodat omnis.

Bion olim dicebat, formam esse bonum alienum: sentiens extra hominem esse, quod sibi nec dare potest, nec tueri datum.

XVI. COE-

VIS COELI SUFFICIT UNA.

Sponte ſua umbroso ſtat vitis palmite: dextrae
Non cultricis eget, quod ſovet aura Dei.

GODS KRACHT VERANDERD ALLES.

De wilde wyngaard vruchten draagt,
Als 't Gods genaden kracht behaagt.

X V I.

COELI VIS SUFFICIT UNA.

Sponte ſua umbroſo ſtat vitis palmite: dextræ
Non cultricis eget, quod fovet aura Dei.

SOlus Deus vere fortis ac potens, qui ut nutu ſuo nos quondam creavit, ita quoque mortuos regeneravit. *Volens*, inquit Apoſtolus, *nos progenuit ſermone veritatis, ut eſſemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.* Hunc ſane ſucceſſum habuere molimina ejus, qui homicida eſt ab initio, ut quotquot exiſtunt homines, antequam regenerentur, natura ſua mortui ſint in lapſibus & peccatis. Per regenerationem autem nova illis vita inditur: reſultans ex gratioſa unione cum Deo ejuſque ſpiritu. Cujus tanta quidem vis eſt, ut ſubito hominem mutando, ex feroci manſuetum, ex ſuperbo humilem, ex immorigero obedientem reddat. Illuſtre ejus quod diximus exemplum habemus in Apoſtolo gentium Paulo, qui dum minas ac cædem ſpiraret adverſus Chriſticolas, repente luce de cœlo circumfuſus, ac dilapſus in terram, ejus, quem igne & ferro perſequebatur, ſervitio ſe mancipavit. Opus ſane longe præſtantiſſimum, & tantum quidem, ut prima fronte vel ipſo Hæbræorum magiſtro Nicodemo videretur fieri non poſſe. Cyprianus de ſeipſo: *Ergo cum in tenebris atque nocte cæca jacerem,*

Jacob. 1, 18.

Ep. II.

cumque in ſalo jactantis ſæculi nutabundus ac dubius veſtigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ neſcius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorſus pro illis tunc moribus opinabar, quod in ſalutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis denuo renaſci poſſet, utque in novam vitam animatus, quod prius fuerat exueret. Qui poſſibilis, ajebam, eſt tanta converſio, ut repente ac perniciter exuatur, quod vel genuinum ſitu materiæ naturalis obduruit, vel uſurpatum diu ſenio vetuſtatis induruit.

XVII. TRAN-

TRANSIT MOMENTO GLORIA MUNDI.

Decerpti floris ſubitò ſuccusque colorque,
Et modò quae fuerat, gratia tota fugit.

'S WERELDS SCHOON VERWELKT HAAST.

De bloem van wortel ſap ontbloot,
Haaſt van zyn verf en glansch verſchoot.

XVII.

TRANSIT MOMENTO GLORIA MUNDI.

Decerpti floris ſubito ſuccuſque colorque
Et modo quæ fuerat, gratia tota fugit.

MUndi gloria & quicquid in eo donum breve, & res fugax eſt. *Mundus*, inquit Joannes, *tranſit & concupiſcentia ejus.* Ludos facit fortuna & ſubito nobis mortalibus honores, divitias, gratiam, atque formam eripit: quorum alia inter manus diripientium ſciſſa ſunt: alia infida ſocietate diviſa: alia magno detrimento eorum, in quos devenerant, deprehenſa. Hinc illud Auguſtini: *O amatores mundi, cujus rei gratia militatis: major enim non poterit eſſe ſpes veſtra, quam ut amici mundi ſitis. Et quid quæſo ibi niſi fragile, plenum periculis, quibus & pervenitur ad majus periculum? Pereant hæc omnia, & dimittamus hæc vana & inania; conferamus nos ad ſolam inquiſitionem eorum, quæ finem non habent: vita hæc miſera eſt, mors ſubito obrepit, & poſt hæc negligentiæ pœna ſupplicio luenda eſt.* Etenim nihil in hoc mundo ſtabile, nihil firmum, ſed omnia quaſi unius noctis fungi, uti ſubito fiunt, ita quoque ſubito pereunt. Nihil in eo quod vel fructum adferat laboranti, vel fulcimentum innitenti. Gloria ejus quam fallax, quam brevis, quam ſæpe

Ep. I. cap. II. verſ. 17.

In Lib. Confeſſ.

etiam turpis! ita quidem, ut non injuria Tragicus exclamet: *Gloria mundi nihil aliud eſt, quam aurium inflatio magna.* Quid enim fortis gloriatur, quem corporis ægritudo efficit infirmum? Quid dives gloriatur, cujus ſpem fur aut Tyrannus arripit? Quid nobilitas gloriatur affectata, nonnunquam indignis & miſerabilioribus ſerviens. Hæc omnia ſiquis ſecum conſideret, non erraſſe fatebitur, qui rerum terreſtrium fragilitatem ut oſtenderent, mundum & quicquid in eo compararunt bullæ, fumo, vento, gramini, floſculis decerptis, tanquam ſubito pereuntibus? Breviter autem, ſed copioſe dixit Salomon: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

XVIII. OM-

OMNE NIMIUM VERTITUR IN VITIUM.

Cui tempeſtivus ſit Phoebus, proſpera creſcit
Arbor; at immodicis aeſtibus uſta perit.

TE GROOTEN HITTE VERZENGT.

Daar Febus glansch te hard op ſchynt,
Wat op zyn ſtam of ſteel verquynt.

XVIII.

OMNE NIMIUM VERTITUR IN VITIUM.

Cui tempestivus sit Phœbus prospera crescit
Arbor; at immodicis æstibus usta perit.

RES natura sua optimas, nisi modus adsit, malas fieri, non solum ratio, sed & usus docet: *Perniciosissimum in omni quidem vita*, ait Plinius, *quod nimium.* Lib. II. Nam ut modicus calor arbores fovet, nimius autem fervor easdem enecat, ita quoque modicus rerum usus animos conservat, nimius corrumpit. Hinc illud Ciceronis primo de Officiis: *Mediocritas ad omnem usum, cultumque vitæ referenda est: In omnibus rebus mediocritas est optima.* Et in oratione ad Brutum: *Nihil reperiri potest tam eximium, aut tam expetendum, quam mediocritas.* Phocylides quoque dixit:

Πάντων μέτρον ἄριστον.
Modus in re qualibet optimus.

Et Alpheus in Epigrammate:

τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν μὲ τέρει.
Hoc, nequid nimium, nimis mihi placet.

Etenim nihil est rerum omnium, in quo non peccari queat nimietate, præter amorem Dei, quod aliis verbis fatetur &

 Ari-

Ariſtoteles; pro Deo ſupponens ſapientiam. Huc pertinet quoque quod dixit Horatius:

Virtus eſt medium vitiorum utrinque redactum.

His igitur in rebus, quæ tractantur in vita, modum quendam & ordinem adhibentes, honeſtatem & decus conſervabimus.

XIX. NU-

NUCLEUM ESSE QUI VULT, NUCEM FRANGAT.
Nil pulcri patet ignavis. Labor omnia praestat:
Non apis absque ullo mella labore legit.

GEEN ZOET ZONDER ARBEID.
Door noeste vlyt word't zoet verkregen,
Dat ons toediend Gods milde zeegen.

XIX.

NUCLEUM ESSE QUI VULT, NUCEM FRANGAT.

Nil pulcri patet ignavis. Labor omnia præſtat:
Non apis abſque ullo mella labore legit.

QUi commodum appetit, ne fugiat laborem. Qui quærit voluptatem, prius experiatur ſudorem, ſine quo non paratur vera voluptas. *Generoſos animos*, inquit Seneca, *labor nutrit; laborem ſi recuſes, parum eſſe potes.* Non eſt viri timere ſudorem. Ipſi apes non ſine labore mella legunt; ita tu quoque non ſine labore quicquam capies jucundi. *Ep. XIII*

Non quiſquam fruitur veris odoribus,
Si fronti caveat, ſi timeat rubos.
Armat ſpina roſas.

Claudian. in nupt. Honor.

Ut enim, quæ præclara ſunt, vix multo cultu proveniunt: contra cæpe, allium, & quædam hujuſmodi vilia etiam repoſita aut ſuſpenſa proferunt ſeſe: ita quæ ſunt egregia, non niſi multo contingunt labore: quæ mala, paſſim obvia ſunt.

Non etenim fieri egregium ac memorabile quicquam
Abſque labore poteſt.

Hinc illud vulgatum:

Qui è nuce nucleum eſſe vult, nucem frangat.

 Quod

Quod quidem dictum e Plauto desumtum divus Hieronymus alicubi usurpavit de investigatione sensus literarum mystici: *Qui quærit*, inquit, *animi pabulum in arcanis literis, scrutetur sub allegoriæ involucro conditum mysterium.* Nux enim foris tum dura est, tum amara: intus tamen condit cibum suavissimum. Huc referendum illud Homericum figmentum de Moly herba, quam ait radicem quidem habere nigram, sed florem lacteum. Hanc ita describit Odyss. lib. X.

> ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι καὶ ἔικελον ἄνθος,
> Μῶλυ δέμιν καλέουσι θεοὶ χαλεπὸν δέτ᾽ ὀρύσσειν
> Ἀνδράσι γε θνηθοῖσι θεοὶ δέ τε πάντα δύναται.

Id est:

> *Atra quidem radix suberat, sed lacteolus flos:*
> *Moly vocant superi: mortalibus ardua res est*
> *Evulsisse viris; cœlestes omnia possunt.*

Accommodari autem hæc possunt ad omnem disciplinam, cujus initium acerbum, progressus facilis, finis jucundus.

NON MORTEM FORMIDAT AMOR.

Ne Borean, hyememque, et ſaevas ſentiat undas,
Qui calet in cupido pectore, praeſtat amor.

LIEFDE KEND GEEN GEVAAR.

Voor zee, of nacht, of toorngevaart,
De liefde nooit haar krachten ſpaart.

XX.

NON MORTEM FORMIDAT AMOR.

Ne Borean, hyememque & sævas sentiat undas,
Qui calet in cupido pectore præstat amor.

NIhil est amantibus arduum, nullus labor difficilis; amoris igne omnia vincuntur. Hinc illud Virgilii:

Omnia vincit amor. - -

Quæ quidem sententia usque adeo probata, atque omnium consensu recepta est, ut nullus sit tam literarum ignarus, qui eam non memoria teneat, atque sæpissime prædicet. Etenim amor neque laborem sentit, neque amaritudinem, sed omnia sibi dulcia, nomen difficultatis erubescens. *Nullo modo*, inquit Augustinus, *onerosi sunt labores amantium, sed & ipsi delectant. Nam in eo quod amatur; aut non laboratur, aut labor amatur.* Quod enim desiderat amor, semper se inventurum putat. Ignorat siquidem judicium & ratione multoties caret: nescit modum, nec aliud cogitare potest, quam quod diligit. Non accipit de impossibilitate solatium, nec ex difficultate remedium: nec consilio temperatur, nec tempore frenatur, nec ratione subjicitur. Seneca Tragicus:

Non regi curat, patiturve frenos:
Haud timet mortem, cupit ire in ipsos
Obvius enses.

Pro-

Propertius:

Verus amor nullum novit habere modum.

Recte autem Pausanias amorem divisit in *vulgarem* & *cœlestem.* Cœlesti vero amore intelligimus affectum spiritualem, quo animus fertur in Deum, tanquam in summum bonum, sibique ante omnia diligendum, non tantum ad regulam aliquam aut mensuram, ut res alias, sed sine modo. De hoc Bernardus: *Excellit in naturæ donis affectio hæc amoris præsertim cum ad suum recurrit principium.* Et alibi: *Magna res est amor, si suæ reddatur origini, si refusus suo fonti, semper ex eo sumat, unde jugiter fluat.* Principium autem amoris est ipse Deus: *Non enim dileximus Deum, sed ille dilexit nos, & misit filium suum expiationem pro peccatis nostris.*

In Cant. Serm. VII.

Serm. LXXXIII.

1 Joan. IV. 9.

XXI. NON

NON OMNIBUS AEQUA SORS VENIT.
Non eadem fati vis ſummis inſtat et imis:
Saepe quod excelſum est miſſa ſagitta ferit.

ALLES HEEFT NIET 'T ZELVE LOT.
De boog ſchiet meest den pyl op 't wit,
Dat heuvelhoog verheeven zit.

XXI.

NON OMNIBUS ÆQUA SORS VENIT.

Non eadem fati vis ſummis inſtat & imis:
Sæpe quod excelſum eſt, miſſa ſagitta ferit.

FElices qui videntur ſæpius infeliciſſimi. Excelſa enim uti conſpicua, ita ad omnes quoque fortunæ caſus patent. Hinc Horatius ad Licinium, ut alta nimis pericu- *Lib. II. Od. 10.* loſa eſſe doceat:

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus; & celſæ graviore caſu
Decidunt turres, feriuntque ſummos
Fulmina montes.

Stulti profecti qui ſecuri ſe putant in dignitatis faſtigio. Nam ut habet Cicero: *Superioribus invidetur ſæpe* *II. De Orat.* *vehementer, & eo magis quidem ſi intolerantius ſe jactant, & æquabilitatem communis juris præſtantia dignitatis, aut fortunæ ſuæ tranſeunt.* Hinc quidam interrogatus, quomodo invidos non haberet? reſpondit: *Si nihil,* *Val. Max. l. IV.* inquit, *ex magnis rebus habueris: aut nihil feliciter geſſeris; nam ſola miſeria caret invidia.* Huc reſpexit Seneca, cum dixit: *Invidiam effugies, ſi te non ingeſſe-* *Ep. XVII.*

ris oculis : si bona tua non jactaveris , si sciveris in
De rem amoris. *sinu gaudere.* Ovidius quoque :

Summa petit livor, perflant altissima venti.

XXII. QUAN-

QUANTUM QUISQUE TIMET, TANTUM FUGIT.

Pernices addit pedibus timor anxius alas,
Et facit ut cursûs sit levis usque labor.

VREES DOED VLIEDEN.

Wie vlucht niet voor een Gods geweld.
Wie word niet voor zyn kracht onsteld?

XXII.

QUANTUM QUISQUE TIMET, TANTUM FUGIT.

Pernices addit pedibus timor anxius alas,
Et facit ut curſus ſit levis uſque labor.

TUtiſſima res eſt nihil timere præter Deum. Timidum autem non facit animum niſi reprehenſibilis vitæ conſcientia.

Nam ut recte Juvenalis: Satyr. XIII.

- - - conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum.

Et Naſo: Lib. V. Faſt.

Conſcia mens ut cuique ſua eſt, ita concipit intra
Pectora pro facto ſpemque metumque ſuo.

Hinc Cicero: *Magna vis eſt conſcientiæ in utramque partem; ut neque timeant, qui nihil commiſerint; & pœnam ſemper ante oculos verſari putent, qui peccaverint.* Pro Milone. Licet enim audaciſſimus ſit quiſquam, vel timidiſſimum facit ipſa conſcientia. Bias igitur interrogatus, quæ res in vita metu careret? non abſurde reſpondit: *Bona*

conſcientia. Quamobrem, ſi nolis timere, ſi nolis eſſe triſtis, bene vive. Secura mens triſtitiam leviter ſuſtinet. Bona vita gaudium ſemper habet: conſcientia autem rei ſemper in pœna eſt. Nunquam ſecurus eſt animus reus: mens enim mala conſcientiæ propriis agitur ſtimulis. Cicero pro Cluentio: *Si optimorum conſiliorum atque factorum teſtis in omni vita conſcientia nobis fuerit; ſine ullo metu ſumma cum honeſtate vivemus.*

XXIII. JU-

IUSTITIA CERTISSIMUM HUMANARUM RERUM PRAESIDIUM.

Praesidium, columen, certissimaque ancora rerum,
Fas est: nec mundum jura perire sinunt.

'T RECHT DE GROND ZUIL VAN ALLES.

't Recht doed de wereld staande blyven;
Doet Vorsten heerschappy beklyven.

XXIII.

JUSTITIA CERTISSIMUM HUMANARUM RERUM PRÆSIDIUM.

Præsidium, columen, certissima ancora rerum,
Fas est, nec mundum jura perire sinunt.

SOlon percontatus, quid maxime ad salutem Reipublicæ prodesset? respondit: *Si boni præmiis invitantur: mali autem pœnis coërcentur.* Simile quid habet Cicero: *Nec domus nec Respublica stare potest, si in ea nec recte factis præmia extent ulla, nec supplicia peccatis.* Etenim peccandi impunitas maxima est illecebra: & quos ipsa natura retinere in officio non potest, ii magnitudine pœnæ maleficio submoveri debent. *III. De nat. Deor.*

Notum illud Horatii: *Lib. I. Sat. 3.*

- - - adsit
Regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas.

Optime sane Cyprianus: *Justitia in Republica est pax populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, muni-* *In XII. abus.*

mentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aëris, ſerenitas maris, terræ fœcunditas, ſolatium pauperum, hæreditas filiorum, ſpes futuræ beatitudinis.

RELIGIO PUBLICAE SALUTIS PRAESIDIUM.

Gens felix, juſtos coelo quae ſolvit honores;
Nititur hoc fulcro publica tuta ſalus.

GODS DIENST DE GROND ZUIL VAN'T LAND.

Nooit zag men't land in puin gedoken,
Daar de altaar vuuren ſtadig ſmooken.

XXIV.

RELIGIO PUBLICÆ SALUTIS PRÆSIDIUM.

Gens felix, juſtos cœlo quæ ſolvit honores,
Nititur hoc fulcro publica tuta ſalus.

QUæritur inter politicos, an aliqua debeat in Republica eſſe Religio? ſeu an Religio & cultus Dei tantæ ſit neceſſitatis, ut abſque ea ſocietas politica conſiſtere nequeat? Communis omnium populorum conſenſus in affirmationem conſpiravit, ita quidem ut nulla tam barbara natio reperiatur, quæ non Deum aliquem ac Religionem agnoſcat. Sed reperti tamen fuerunt Athei, qui omnem hanc de Religione materiam tantum pro commento humano habuerunt in eum finem a prudentioribus excogitato, ut rudem multitudinem metu numinis & pœnarum infernalium in officio continerent. Quam imprimis ſententiam propugnat Lucretius, & hodie omnes illi ſectantur, quos Machiavelliſtas vocant.

Hæc periculoſa opinio imprimis ex animo hominum extirpanda: ea enim ſemel admiſſa perit omnis ſocietas humana, ac horrendis ſceleribus janua aperitur. Quapropter etiam Ethnici Atheos ad nullum Reipublicæ munus admittebant.

Neceſſitas autem Religionis ita demonſtratur: Ubi nulla Religio, ibi nulla fides: ubi nulla fides, ibi nulla fœdera & pacta: ubi nulla fœdera & pacta, ibi nulla Reſpublica. Probatur,

batur, quia omnia fœdera & pacta confirmantur juramento. Juramentum autem est religiosa invocatio Dei, tanquam vindicis perjurii. Si ergo nulla esset Religio, nullum etiam esset perjurium, ideoque liceret impune fallere. Secunda ratio hæc est. Quia sæpe in Republica tales accidunt casus, qui non nisi Religione expediri possunt. Exempli gratia: Cum contra hostem longe potentiorem est pugnandum, sic ut nulla spes in humanis viribus supersit, tum a sola Religione petendum est auxilium, ac militi persuadendum, non in multitudine exercitus, sed de cœlo victoriam esse. Concludimus ergo Religiónem in Republica absolute esse necessariam, ac publicæ salutis maximum præsidium.

AEQUALE JUS, AEQUALIS POTESTAS.

Aequo jure valet quaevis aequata poteſtas:
Hocque minus juris, quo minor enſis, erit.

GELYKE MAGT, GELYK RECHT.

Gelyk van magt, gelyk van deegen,
Heeft vaak 't gelyke recht verkreegen.

XXV.

ÆQUALE JUS, ÆQUALE POTESTAS.

Æquo jure valet quævis æquata poteſtas:
Hocque minus juris, quo minor enſis erit.

MEminit Plutarchus, ut quondam legi, ſenem Antiochum irriſiſſe hominem, qui ſibi urbes alienas oppugnanti commentarium de juſtitia adferebat. Opinabatur enim, juris ſive juſti nihil præter inane nomen exiſtere, & id eſſe æquius quod validius; ſive ut Tacitus eandem ſententiam expreſſit; *Id eſſe jus, quod ei qui plus poteſt, utile eſt.* Idem ſenſit Carneades, & probare conatur eo argumento, quod omnes homines natura duce ferantur ad ſuas utilitates, atque proinde ſibi pro moribus varia ſanxiſſe jura, quæ ſibi utilia arbitrarentur, ſæpe etiam & mutaſſe: unde ſequeretur nullum dari jus naturale, quod & ſtatuit Poëta:

Nec natura poteſt juſto ſecernere iniquum.

Quanquam vero hoc minime concedendum, ſiquidem homini propria eſt appetitus ſocietatis, id eſt communitatis non qualiſcunque ſed tranquillæ, atque proinde quædam propenſio ad ea ſine quibus illa ſocietas minime conſervari poteſt; tamen quoniam nonnulli uſque adeo indomitis cupiditatibus agitantur, ut interim quid ad communem ſocietatem conducat, minime attendant, alii alios opprimentes, ac denudan-

tes, cum potentiores quævis impune agunt, fit sæpe, ut aliquis semetipsum ac sua conservare non possit, nisi viribus contra invasorem satis sit instructus, atque propterea, tametsi optimo jure nitatur, jus illud suum omni careat effectu, si viribus destitutum sit. Ubi autem vires æquales sint, quoniam potens æque potentem tuto aggredi non potest, ibi aut nulla injuria, aut si subinde oriatur, facile repellitur. Verissime igitur dixeris, concordiam optime ali, atque quod justum est exerceri; si partes inter se sint æquales. Quanto enim quis potentior, tanto sæpe & promptior ad lædendum, quod si fiat,

Ovid. V. Trist. 8.

- - - - - Cedit viribus æquum,
Victaque pugnaci jura sub ense jacent.

XXVI. NON

NON SOLA FIT CASSIDE MILES.
Imponas capiti leporino cassida torvam,
Frustra eris; indigni militis ora vides.

DE HELM MAAKT GEEN ZOLDAAT.
Men zet den haas een stormhoed op,
Hy is en blyft een haazenkop.

XXVI.

NON SOLA FIT CASSIDE MILES.

Impŏnas capiti leporino caſſide torvam,
Fruſtra eris, indigni militis ora vides.

FRonti nulla fides: nam plerique non tam eſſe boni ac fortes quam videri volunt. Hinc illud Chriſti: *Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſto judicio judicate.* Joan. VII. 24. Non enim bonus atque fortis, qui externa ſpecie bonitatem & fortitudinem præ ſe ferat, ſed qui reipſa bonus ac fortis eſt. Bonus autem dicitur, qui æquitatem & juſtitiam amat; fortis, cui animus creſcit in ipſa rerum difficultate: quique ad mortem ita paratus eſt; ut meminerit maximos luctus morte finiri: parvos multa habere intervalla requietis, mediocrium nos eſſe Dominos, ut ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minus, æquo animo è vita, tanquam è theatro, exeamus.

- - - - Fortiſſimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati: ſi cominus inſtent, Lucan. VII. civil.
Et differre poteſt. - - - -

Videre licet homines neſcio quid magni voce, vultu, habitu promittentes, ubi vero ad rem veneris nullius pretii. In periculis timidi, ſic ubi metus abeſt inflati, pelle leones, & corde lepores. Ejuſdem generis ſunt hypocritæ, qui

 dum

In Ps. XXIII. dum virtutem ſimulant, virtutem non exhibent; *Quoniam*, inquit Auguſtinus, *totum fructum in laude hominum ponunt.* De his Bernardus: *Hypocritæ volunt eſſe humiles ſine deſpectu, pauperes ſine defectu, bene veſtiti ſine ſolicitudine: delicatæ pacis poſſeſſores ſine labore, aliis adulantes, aliis detrahentes: mordaces ut canes, doloſi ut vulpes: ſuperbi ut leones; intrinſecus autem lupi rapaces: mellis dulcedinem, id eſt, inanis gloriæ & latentis laſciviæ, ut urſi quærentes. Volunt eſſe ſine authoritate judices, ſine viſu teſtes: poſtremo falſi accuſatores, & omni veritate carentes.* Sed notandum quod olim dixit Dominus ad Samuelem: *Homo ſpectat quod eſt ob oculos; Deus autem ſpectat quod eſt in animo.*

XXVII. PE-

PECUNIA SANGUIS ET ANIMA MORTALIUM.

Quidquid habet mundus, regina Pecunia vincit,
Fulmineoque ictu fortius una ferit.

'T GELD VERMAG ALLES.

't Geld houd den krygsknecht in zyn plichten,
Kan meer dan't dondertuig uit richten.

XXVII.

PECUNIA SANGUIS ET ANIMA MORTALIUM.

Quicquid habet mundus, regina pecunia vincit.
Fulmineoque ictu fortius una ferit.

REx Iſraël Eccleſiaſtes, cujus tanta authoritas, ut ſe facile contra omnes poſſit defendere, tribus verbis maximam veritatem complexus, *Pecuniæ*, inquit, *obediunt omnia.* Eccleſ. x. Etenim pecuniam, quæ genus & formam donare poteſt, reginam facimus omnes. Huic ſervimus omnes; huic palmam tribuimus omnes; huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta, & in ratione mortalium ſola utramque paginam facit. Nec mirum. Nam quicquid eximium, quicquid ſplendidum, quicquid venuſtum, quicquid denique glorioſum hominibus contingit, id a ſolius pecuniæ beneficio proficiſcitur. Unde & Ovidius:

Carmina laudantur, ſed munera magna petuntur:
Dum modo ſit dives barbarus ille placet.
Aurea ſunt vere nunc ſæcula: plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.

Auro ſervitia, auro faſces, auro miles in foro, exercitus in agro, auro denique omnia comparantur.

Virtus, forma, decus, divina humanaque pulcris
Divitiis parent; quas qui conſtruxerit, ille

Clarus erit, fortis, justus, sapiens etiam & Rex,
Et quicquid volet. - - -

Hinc illud Hesiodi:

χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Pecunia anima atque vis est mortalium.

Qua ratione permotus Bellerophon apud Euripidem dicit:

Sine me vocari pessimum, ut dives vocer.
Nemo an bonus; an dives omnes quærimus.
Non quare, & unde: quid habeas tantum rogant.
Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.
Aut dives opto vivere, aut pauper mori.
Bene moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.
Pecuniæ ingens generis humani bonum:
Cui non voluptas matris, aut blandæ potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens.
Tam dulce, si quid venerit; in vultu micat.
Merito illa mores cœlitum atque hominum movet.

Pro domo sua. Recte tamen Cicero: *Caduca semper & mobilia hæc esse duxi, non virtutis atque ingenii, sed fortunæ ac temporum munera: quorum ego non tam facultatem unquam & copiam expetendam putavi, quam in utendo rationem, & in carendo patientiam.*

XXVIII. NON

NON MINOR EST VIRTUS QUAM QUAERERE PARTA TUERI.

Nil juvat ingenti congesta pecunia acervo,
Ni te servandi provida cura tenet.

'T GELD EISCHT VOORZICHTIGHEID.

Die groote schatten over spaart,
Zie wel hoe hy zyn hert bewaart.

XXVIII.

NON MINOR EST VIRTUS QUAM QUÆRERE PARTA TUERI.

Nil juvat ingenti congeſta pecunia acervo
Ni te ſervandi provida cura tenet.

PArſimonia magnum vegtigal. Unde Mecænas ad Auguſtum ait: *Divitias magnas collegi, non tam multa accipiendo, quam non multos ſumptus faciendo.* Pertinet huc Chriſti præceptum de colligendis fragmentis: & quod ait Cicero: *Parſimonia res optima & in privatis familiis & in Republica.* Juſtinus dixit: *Genitrix virtutum eſt frugalitas.* *Lib. XX.* *Nam ut animus luxu ſolvitur*, inquit Seneca, *ita frugalitate firmatur.* Moderatus autem opum uſus cum magna ſapientiæ laude eſt conjunctus, ſecundum illud Thomæ Mori:

Utere divitiis tanquam moriturus & idem
Tanquam victurus parcito divitiis.
Parcere divitiis qui tempore novit & uti,
Ille modum ſervans inter utrumque ſapit.

Contraria vero adjuncta prodigalitatis concomitantia & conſequentia ſunt peſſima. Concomitans eſt turpitudo. Nam Cicerone teſte *turpiſſimum eſt ſinere rem familiarem dilabi.* Conſequentia ſunt: paupertas, rapinæ, furta, honoris ja-

ctura.

ctura. Hinc Tiberius Cæſar prodigos ſenatores cum ignominia ab officiis publicis removit. Pertinet huc vetus illud:

Ædificare domos & parcere corpora multa
Ad paupertatem proximus eſt aditus.

Nec non illud Horatii:

Serviat æternum qui parvo neſciat uti.

Exemplum autem Parſimoniæ inſigne habemus in Pomponio Attico, quo, cum opulentia afflueret, nemo fuit minus emax, minus ædificator. Cato ſenior ajebat, duobus proventibus ſe rem familiarem regere & augere; parſimonia & agricultura, quarum altera fructus præbet, altera modum uſus adhibet. Cavendum vero, ne ſordida ſit parſimonia, & in avaritiam degeneret. Avaro enim quid mali optes, niſi ut diu vivat?

XXIX. AS-

ASTU DOMATUR VIOLENTIA.

Quid ruis, immensis, Leo, fretus viribus: ecce,
Frustra es: plus astus ingeniumque valent.

MEER DOOR KONST ALS KRACHT.

Door konst word leeuwen kracht getemt;
Door't goud vaak deugd en moed gestremt.

XXIX.

ASTU DOMATUR VIOLENTIA.

Quid ruis immensis, Leo, fretus viribus; ecce,
Frustra es: plus astus ingeniumque valent.

NArrat Munsterus in sua Cosmographia, anno supra millesimum quadringentesimo, & septuagesimo, orta dissensione inter Episcopum & cives Colonienses, duos Ecclesiæ Cathedralis Canonicos consulem quendam sibi invisum, postquam eum verbis blandis ad prandium invitassent, fraude illectum, cameræ sive cavernæ inclusisse, parato ibi, quem habebant Leone, jam satis fame macerato, ut hominem vivum laceraret: illum vero, simulac Leonem irruentem vidisset, protinus manum lacinia tectam belluæ gutturi ingessisse, atque hoc modo pene suffocatam gladio trajecisse. Lysimachus quoque, Agathoclis filius, sævissimo Leoni objectus subito manum pallio involvit, atque ea ori belluæ ingesta, simulque præhensa ejus lingua facile enecavit. Capitur etiam Leo velatis oculis, ut his versibus non nemo innuit:

Vincere si sævum cupis & vincire Leonem:
Fac oculos vincas, & Leo victus erit:
In pugnis oculi primum vincuntur & aures:
Lumina qui potuit vincere, victor abit.

Docemur igitur hoc emblemate, consilio & arte sæpe plus effici quam vi.

Hinc illud Græci:

Λιμὴν ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώποις τέχνη.

Ars est hominibus portus infortunii.

Lib. II. Fastor. Ovidius dixit:

- - - Ubi vincere aperte
Non datur, insidias, armaque tecta parant
Fraude perit virtus. - - -

XXX. VIR-

Virtute superatur dolus.

Eludit virtus artes heroa dolosas:
Strenuaque immotum dextra revellit opus.

Sterkte overwind list.

Geen list kan helden kracht besluiten:
Geen Poort of wal ooit kloekheid stuiten.

XXX.

VIRTUTE SUPERATUR DOLUS.

Eludit virtus artes heroa dolosas.
Strenuaque immotum dextra revellit opus.

VIs uti facile superatur arte, ita quoque virtute superatur dolus. Per virtutem autem intelligo fortitudinem illam, quæ prudens, fortis ac temperans est. Fortitudo enim, si consilio fulciatur (nam sine consilio integra non est) quidvis contra paratur, disjicit atque convellit. Agis igitur sciscitanti, quot essent Lacedæmonii? *Quot satis sunt*, inquit, *ad propulsandos malos:* ostendens referre, quam fortes viros haberet civitas, non quam multos. Magis hoc tamen procedit, si animi fortitudinem spectes. Robustus enim animus nihil in hac vita pertimescit, neque insidias Diaboli, neque illecebras mundi. Quicquid obstat, nihil; momento rumpitur:

Invia virtuti nulla est via.

Hinc illud Græci:

Ἄμμε δὲ γ' ἐσόμεσθα πολλῷ κάῤῥονες.

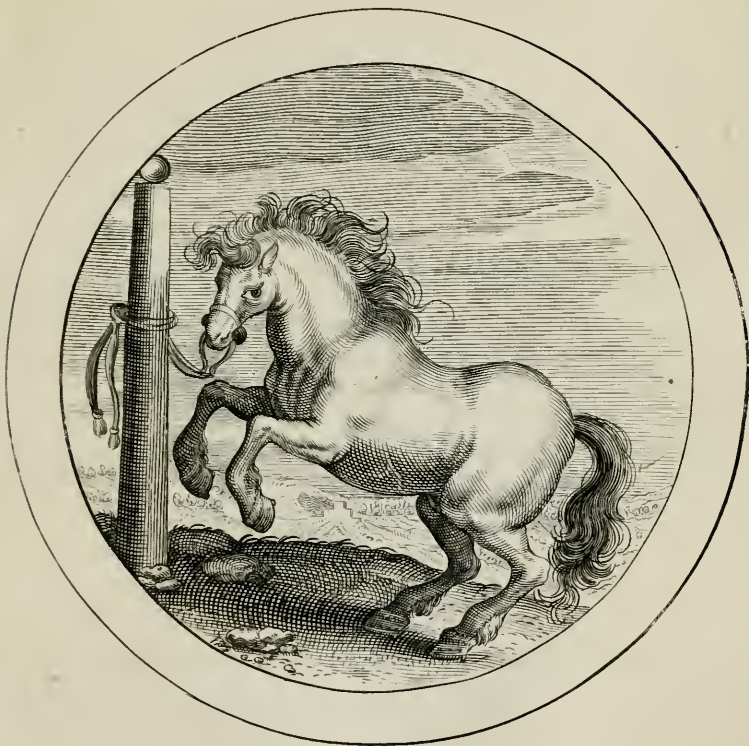
Nos fortitudine plurimum præstabimus.

Fortitudo namque animi inexpiabili prœlio adversus omnia vitia decertat: invicta ad labores, & fortis ad pericula, ri-

gidior adversus voluptates: ut avaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effœminat. *Est fortitudi-*
III. De Offic. *nis proprium, & magnitudinis animi*, inquit Cicero, *nihil extimescere, omnia humana despicere: nihil quod homini*
III. De finib. *accidere possit, intolerandum putare.* Idem alibi: *Qui magno animo est atque forti, omnia quæ cadere in hominem possunt, despicit & pro nihilo putat: atque iste vir altus & excellens magno animo vere fortis, infra*
Ephes. VI. *se omnia humana ducit.* Recte vero Paulus: *Fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.*
Esai. XII. Nam ut ait Propheta: *Fortitudo nostra & laus nostra Dominus: factus est nobis in salutem.* Quo & pertinet il-
Cap. XXV. lud: *Factus est fortitudo pauperi: fortitudo egeno in tribulatione sua.*

NIL NON DOMABILE.

Stet ſonipes licet ore ferox; hunc fraena coërcent,
Currere conantem ſaxea pila vetat.

ALLES IS TE TEMMEN.

Of ſchoon het paard ſtamppeid en ſpringt,
De zuil en toom zyn kracht bedwingt.

XXXI.

NIL NON DOMABILE.

Stet ſonipes licet ore ferox, hunc fræna coërcent,
Currere conantem ſaxea pila vetat.

EQuus licet ferociſſimus facile domatur, ſi ſit prudentia; quidni effrenæ libidines & carnis cupiditates domari poſſent, ſi ſit conſilium? Arduum fateor hoc eſſe (nam ut ait Terentius, *ingenium eſt omnium hominum proclive ad libidinem*) non tamen tale, quod omnino fieri nequeat: unde & illud Auguſtini. *Nolunt homines eſſe potentes contra vitia atque libidines, cum tamen plane oportet, ut unuſquiſque eam potentiam appetat: ut potens ſit in ſe ipſo.* Virium ſcilicet ſatis eſt, niſi deſit voluntas. Non tamen quiſquam vere potens dicetur, ſi non hanc ſuam potentiam in ſemetipſum & pro ſe ipſo exerceat.

Qui ſe volet eſſe potentem
Animum domet ille ferocem.

Neque enim cupiditatibus moderari eſt ſe ſervum facere, ut autumant illi, qui niſi quod oculis, auribus ac abdomini blandiatur, in bonis habendum putant; ſed plane liberum, ſiquidem libertas eſt poteſtas vivendi ut velis. Is autem vivit ut vult, qui recta ſequitur, qui gaudet officio, cui vivendi via conſiderata atque proviſa eſt; qui legibus quidem

non propter metum paret: ſed eas ſequitur atque colit; quia id ſalutare maxime eſſe judicat: qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac libere: cujus omnia conſilia, reſque omnes, quas gerit, proficiſcuntur, eodemque referuntur: nec eſt ulla res, quæ plus apud eum polleat: quam ipſius voluntas atque judicium. Cui quidem etiam fortuna ipſa cedit. Quapropter & Horatius:

Lib. II. Sat. 7.

Quiſnam igitur liber? Sapiens, ſibique imperioſus.
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent
Reſponſare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in ſe ipſo totus teres atque rotundus,
Externi nequid valeat per leve morari,
In quem manca ruit ſemper fortuna.

In Joan. Neque vero omittendum illud Auguſtini: *Vis ut caro ſerviat animæ tuæ: Deo ſerviat anima tua: debes regi, ut poſſis regere.*

XXXII. FOR-

FORTITUDO LUCIS INDIGA.

Nil tibi ſtrenuitas temeraria coecaque proſit;
At quae conſilii lumine clara videt.

STERKTE HEEFT LICHT NODIG.

De ſterkte van den grootſten held,
Ging ſtaäg met wysheids licht verzeld.

XXXII.

FORTITUDO LUCIS INDIGA.

Nil tibi ſtrenuitas temeraria cœcaque proſit:
At quæ conſilii lumine clara videt.

VIs conſilii expers ipſa ſibi gravis. Hinc illud Flacci:

- - - Non ſolis viribus æquum
Credere; ſæpe acri potior prudentia dextra.

Fortitudo namque deſtruitur, niſi per conſilium fulciatur: quia quo plus ſe poſſe conſpicit, eo virtus ſine moderamine rationis deterius in præceps ruit. Quid ſi vel Cyclops exoculatus manus quoque verſum porrigat? quid ſi viribus ſtolide ferox omnia tentet abſque judicio? Strepitum hi excitant, nihil efficiunt, nonnunquam & pereunt. Unde & Juvenalis:

- - - Viribus ille
Confiſus periit admirandiſque lacertis.

Neque enim corpora vaſtiſſima, neque exercitus numeroſiſſimus quicquam valent, niſi conſilio regantur: tanto magis ſibi in perniciem, quanto magis ſua mole premantur. Cæterum quæcunque tandem ſpectes, nihil in hac vita conſiſtere poteſt

poteſt niſi prudenti diſciplina gubernatum & conſilio. Contra ſi vires prudentia fulciantur, facile quidvis perferre, quidvis efficere poſſunt.

Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia.

XXXIII. NON

NON VI SED TUTIUS ARTE.

Non ſemper validae praeſtant munimina vires;
Saepe ingens ſola pellitur arte malum.

LIST VEILIGD VOOR GEWELD.

Verſtand kan list zoo wel beſteeken,
Dat zy het grootst' geweld kan breeken.

XXXIII.

NON VI, SED TUTIUS ARTE.

Non ſemper validæ præſtant munimina vires:
Sæpe ingens ſola pellitur arte malum.

FErociſſimus animalium Leo; audax prorſus & cunctis terrorem incutiens; unde & in Heroum ſepulcris Leonum ſimulacra ſtatuebantur; quod non tantum vetus Scholiaſtes Horatii ad Epod. XVI, ſed & Levinus Torrentius obſervavit, addens, talia ſimulacra Leonum in Italia paſſim conſpici. Quanquam vero tantis ſit Leo viribus, ut ſibi vel ab audaciſſimo nihil timeat, paratus in prælium, ore & unguibus, quodcunque ſit obvium, fœde dilacerans, tamen nullo negotio pellitur, ſi quis edoctus ejus naturam, ignem modo ſtruat vel tædam accendat: conſpecta enim flamma ſubito expaveſcit ac nemine inſequente fugit. Hinc patet veriſſimum eſſe, arte & conſilio ſubinde effici, quod vi nequaquam poteſt. Hujus rei paſſim in hiſtoriis exempla ſunt obvia. Quoties enim hoſtes territi, exercitus fuſi, ingens malum averſum non vi ſed ſola agendi dexteritate. Sæpe & hoc contingit in rebus domeſticis: nam in his homini multa eveniunt, quæ vi minime averti poſſunt: ſolo autem conſilio avertuntur. Hercules vix contra duos, Neſtor autem contra centum. Hinc

Ciceronis: *Sapientis animus magnitudine consilii optime septus, vinci aut expugnari non potest.* Nec abludit, quod habet Augustinus: *Ubicunque fuerit providentia, ibi universa contraria frustrantur.* Interim tenendum est illud, ne ad bonos fines adhibeamus mala media. Nam vir vere prudens veram rectamque adhibet consultationem, honestis utitur mediis, turpibus abstinet, gnarus non facienda mala ut eveniant bona.

XXXIV. QUOD

QUOD GEMINUM EST PLUS USQUE VALET.

Vnitae vires, et conſociata poteſtas
Nil ſibi non tutum reddit, et omne domat.

DOBBELE KRACHT VERMAG VEEL.

Daar dobbele magt bleef zaam verbonden,
Wiert zelden ramp of leed gevonden.

XXXIV.

QUOD GEMINUM EST PLUS USQUE VALET.

Unitæ vires & consociata potestas
Nihil sibi non tutum reddit & omne domat.

SCilurus Scytha liberos octoginta masculos habens, cum esset moriturus fasculum jaculorum singulis porrexit, jussitque frangere. Id cum singuli recusassent, eo quod videretur impossibile; ipse singula jacula exemit, atque ita facile confregit omnia. Quo facto filios admonens; *Si concordes*, inquit, *eritis*, *validi invictique manebitis; contra si dissidiis & seditione distrahemini, imbelles eritis*, *& expugnatu faciles.*

Et sane quod urbes & olim, & hoc nostro sæculo hosti cessere, ducibus in diversa studia, & consilia distractis, aut nationum inter se æmulatione, invidia, dissensione? quas inter si unitas & concordia fuisset, hostem in campo, aut ipso in vallo, ad internecionem delevissent, obsidionem solvissent, urbes servassent, atque optima spolia reportassent. Quod factum legimus in obsidione Bethuliæ, ab immensis Assyriorum castris, quos cives, *quasi vir unus* egredientes, fugarunt, fuderunt, mactarunt, ac ingentibus spoliis divites, victores, ac triumphatores in urbem reversi sunt. Quid enim, obsecro, tantas vires addidit hominibus prope victis? Pro-

fecto nihil aliud quam unanimitas atque concordia: *Quoniam*
Judith XV. 4. *Assyrii* NON ADUNATI *in fugam ibant præcipites; filii autem Israël* UNO AGMINE *persequentes, debilitabant omnes, quos invenire poterant.* Barbaras quæso respicite nationes. Nonne Turcarum imperium ad tantam magnitudinem processit, eo quod uno quasi spiritu animati discordes atque dissentientes facile superarint? Nam ut vocibus simul junctis gravior fit concentus, ita quoque viribus simul junctis major fit potestas. Agesilaus igitur interrogatus, quam ob caussam Sparta mœnibus non cingeretur, ostendit cives armatos & unanimes: *Hi*, inquiens, *sunt civitatis Spartæ mœnia.* Idem, cum interrogasset quidam, respondit, civitatem non saxis lignisve, sed pro vallis ac mœnibus incolentium virtute muniri oportere: *Quos*, inquit, *si jungit concordia; nullus potest esse murus expugnabilior.* Hæc autem concordia maxime necessaria in pugna spirituali adversus potestates tenebrarum, cum quibus assidua nobis colluctatio est. Huc
Ad Martyr. spectat illud Tertulliani: *Diabolus inveniat vos munitos & concordia armatos, quia pax vestra bellum est illi.*

XXXV. U-

VNUMQUODQUE SUIS ARMIS MUNITUM.
Nil movet intrepidum ſaevi canis impetus aprum,
Quem tutum à morſu ferrea ſeta facit.

ELK KEND ZYN KRACHT.
De hond die 't ſteekel zwyn aanbast
Word ligt door 't ſcherp gediert' verrast.

XXXV.

UNUMQUODQUE SUIS ARMIS MUNITUM.

Nil movet intrepidum ſævi canis impetus aprum,
Quem tutum à morſu ferrea ſeta facit.

OMnibus quidem & ſingulis animantibus a natura arma vireſque conceſſa ſunt, ut ſe, vitam, corpuſque defendant, declinentque ea, quæ nocitura videantur. Dentibus enim vel cornibus, unquibus, cruſtis, ſquamis, ſpinis, aliiſque id genus rebus armata atque munita ſunt, ut vel vim vi propulſare, vel alio quocunque modo ſe tueri valeant.

- - - *Omnibus hoſtem*
Præſidiumque datum ſentire & noſcere teli
Vimque modumque ſui. - - -

Lucretius:

Sentit enim vim quidque ſuam, qua poſſit abuti;
Cornua nota prius vitulo quam frontibus exſtant:
Illis iratus petit atque infenſus inurget.

Porphyrius quoque tertio de non eſu animalium: *Novit unumquodque animantium, quæ pars ſui infirma ſit, quæ valida; illi cavet, hac utitur, ut dentibus Pardalis, Leo & unguibus & dentibus; Equus ungula, Bos cornibus.* Chryſoſtomus de Statuis undecimo: *Ratione quæ carent,*

arma in ipso habent corpore, ut Bos cornua, dentes & setas Aper, ungues Leo. Mihi vero non in corporis natura, sed extra corpus Deus arma posuit. Omne igitur animal, sive brutum, sive ratione prædit um habet, quo se defendat; ac novit, qua parte potissimum valeat. Hinc sæpe videmus, ut quæ vel specie minora sunt, sibi a majoribus nihil timeant. Neque enim hoc tantum procedit in iis, quæ ἄλογα dicuntur, sed etiam in rationalibus respectu brutorum, aut sibi invicem oppositis. Nam si ego exempli gratia promptus manu, alter erit consilio, & si ego viribus corporis instructum me video ad audendum, alter ingenio se longe instructiorem videbit ad declinandum. Quapropter, si quis hostem contemnat, sibi vero gratuletur, is profecto se magno exponit periculo: nam & omnis belli Mars est communis, & exitus præliorum semper incerti sunt. Hoc, ni fallor, respexit Lactantius, cum ait: *Sapientis non est velle certare, & periculo se velle committere: quoniam & vincere non est in nostra potestate, & anceps est omne certamen.* Lib. VI.

XXXVI. ALIUD

ALIUD ALII FULCRO EST.

Fidus is eſt demum, qui nondum rebus amici,
Collapſis, vires ſubgerit ipſe ſuas.

D'EENE KRACHT HOUD D'ANDERE STAANDE.

De vuurbaak half ter neer geſlagen,
Voeld door de wind haar zwaarte ſchragen.

XXXVI.

ALIUD ALII FULCRO.

Fidus is est demum, qui nondum rebus amici
Collapsis, vires subgerit ipse suas.

REcte monet Ambrosius: *Necessitates aliorum quantum possumus juvemus; & plus interdum, quam possumus. Nihil tam secundum naturam est, quam juvare consortem naturæ.* Vult enim Deus unumquemque alterius angustias ut proprias sentire; & quomodo in tali tribulatione, si esset, subveniri sibi cuperet: ita ipse alteri propter Deum subvenire non postponat. Bernardus: ,, Tunc amor tuus ,, ad te ipsum temperans erit: & justus, si quod propriis sub- ,, trahitur voluptatibus, fratris necessitatibus non negetur: sic ,, amor socialis efficitur, quum in communi protrahitur. Sed quemadmodum flamma defectu materiæ jam occidens, vento si exponas, hoc præsidio quasi fulta sustentatur, extincta autem non facile reviviscit; ita quoque amici facilius juvantur afflictis eorum rebus, quam desperatis. Nam & nutantibus quædam propria adhuc vis est, ubi vero ceciderint, magno demum labore eriguntur. Huc respexit Seneca, cum ait: *Succurrere paupertati amicorum stude, imo potius succurrere.* Notum est illud Plauti: De Offic.

Is amicus est, qui in re dubia re juvat, ubi re opus est.

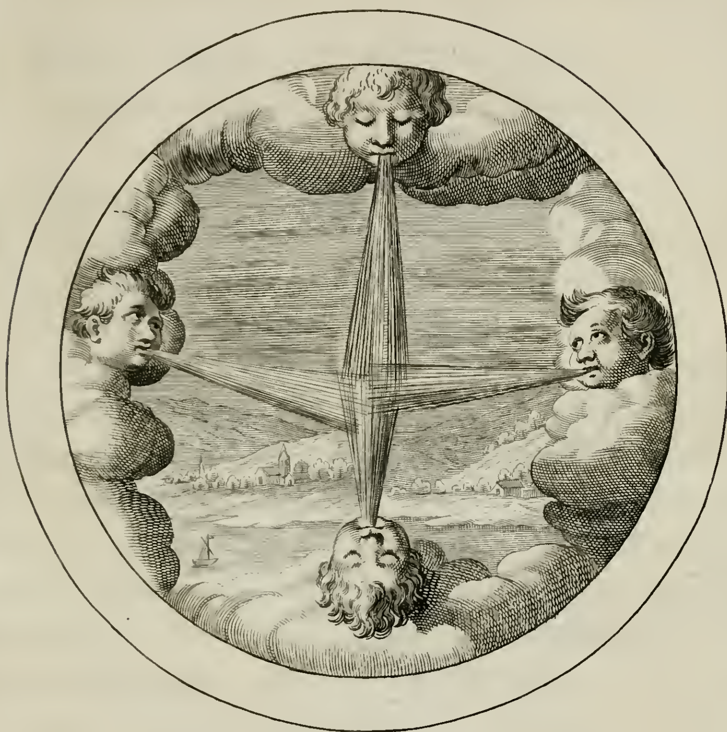
Ovi-

De Ponto. Ovidius dixit:

Brachia da lassæ potius pendenda natanti,
Nec pigeat mento supposuisse manum.

De Doctr. Christ. Notandum tamen, quod habet Augustinus: *Homines omnes æque diligendi sunt, sed omnibus si prodesse non possis, his potissimum subveniendum est, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus, tibi quasi quadam sorte uniuntur.* Nec omittendum est, ita aliud agendum, ut nostrum non obliviscamur negotium: amicis enim ita prodesse debemus, ut nobis non noceamus.

XXXVII. CON-

CONTENTIO AUGET VIRES.

Exacuit validas acris contentio vires:
Quodque ruit praeceps, fortius usque ruit.

STRYD VERGROOT KRACHT.

Vier winden tegens een gedreeren,
De grootste kracht en woede geeren.

XXXVII.

CONTENTIO AUGET VIRES.

Exacuit validas acris contentio vires,
Quodque ruit præceps, fortius uſque ruit.

Athletas videmus quibus virium cura eſt, cum fortiſſimis quibuſque confligere: exigere ab his per quos certamini præparantur, ut totis contra ipſos viribus utantur, & ſi non inveniant ſingulos pares, pluribus ſimul objiciuntur. Ut enim palmæ arboris ramus impoſito onere non inflectitur in terram cæterarum more; ſed renititur & ultro adverſus ſarcinæ pondus erigit ſeſe; ita quoque viri fortis ac probi animus, quo plus negotiis premitur, quove magis fortuna ſævit, hoc eſt erectior. Ea namque virtutis eſt natura, ut, niſi adverſum quid ſibi habeat, protinus langueſcat. Ubi vero adverſarium nacta ſit, tanto acrius contendit, quanto majora ſibi invenit impedimenta. Hinc dicimus probitatem excitari rebus adverſis. Unde & illud Senecæ: *Marcet ſine adverſario virtus. Tunc apparet quanta ſit, quantum valeat polleatque, cum quid poſſit, adverſa oſtendunt.*

Hoc & Ovidius ſignificaſſe videtur, cum ait: *De Ponto.*

\- - - *Tendit in ardua virtus.*

Tanto enim unuſquiſque ad virtutem verius profeciſſe

ſe demonſtrat, quanto adverſa aut robuſtius tolerat, aut fortius repellit. Pertinet huc illud Horatii:

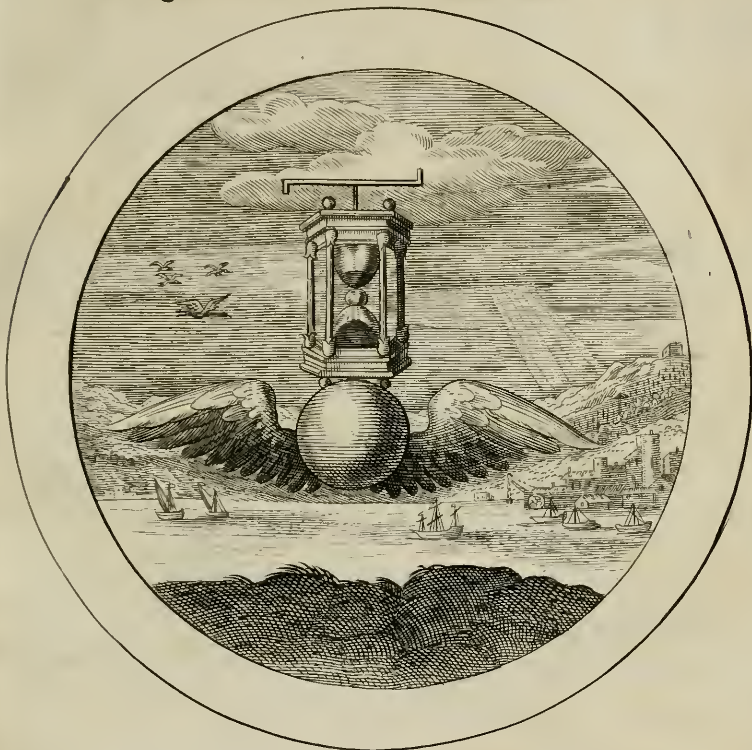
- - - Vivite fortes
Fortiaque adverſis opponite pectora rebus.

Vir, inquit Caſſiodorus, *vocatur a viribus, qui neſcit in adverſis tolerando deficere, aut in proſperis aliqua elatione ſe jactare: ſed animo ſtabili defixus, & cæleſtium rerum contemplatione firmatus, ſemper manet impavidus.*

XXXVIII. AM-

AMBIGUIS ALIS MOBILIS HORA VOLAT.

Tempora labuntur, tacitisque ſenescimus annis:
Et fugiunt fraeno non remorante dies.

ALLES VERGAAT DOOR DE TYD.

De tyd gevleugeld,'t al vernield,
Wat's hemels geest op de aard' bezield.

XXXVIII.

AMBIGUIS ALIS MOBILIS HORA VOLAT.

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt freno non remorante dies.

OMnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cœlo. Sicut unda undam propellit, ita dies diem trudit. Eccles. V.

Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu:
Non secus ac flumen, nec enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut unda impellitur unda,
Urgeturque eadem veniens urgetque priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur,
Et nova sunt semper, nam quod fuit ante, relictum est,
Fitque quod hoc fuerat, momentaque cuncta novantur.

Attendentes hanc infinitam temporis velocitatem alii non immerito cum alis depinxere, quibus ejus velocitas instar avis quæ pernici volatu per aëra fertur, non inscite exprimitur. Idque a Poëtis, non de annis duntaxat, sed & de horis decantatum. Pelignus vates:

- - - *Nihil est annis velocius.*

Et Seneca Tragicus:

Volat ambiguis mobilis alis
Hora. - - -

Seneca Ep. 108. Obſervat autem Philoſophus, Virgilium cum de celeritate temporis agit, nunquam alio verbo uti quam *fugit:*

- - - *Fugit irreparabile tempus*
Optima quæque dies miſeranda mortalibus ævi,
Prima fugit. - - -

Ex quibus hæc Lucilio ſuo nobiſque præcepta tradit: *Niſi properamus, relinquimur: agit nos, agiturque velox dies. Nunquam dixit Virgilius, dies ire; ſed FUGERE, quod currendi genus concitatiſſimum eſt.* Quid ergo ceſſamus nos ipſi concitare, ut velocitatem rapidiſſimæ rei poſſimus æquare: meliora prætervolant. Quoniam igitur tempus adeo velox ſit, ut paſſim cum alis exprimatur: anni & horæ alatæ ſint, & inſtar avis tempus prætervolet, quid melius dici

Epheſ. V. poteſt, quam quod dixit Apoſtolus: *Redimentes tempus.* Ea enim jactura rei graviſſima eſt, quæ ſemel amiſſa recuperari non poteſt.

Ovid. lib. VI. Faſt.

Nec quæ præteriit, rurſus revocabitur unda,
Nec quæ præteriit, hora redire poteſt.

FINIS.